

LITTERAE LATINAE

1 Discipulī nōn modo numerōs, sed etiam litterās discunt. Parvī discipulī, ut Mārcus et Titus et Sextus, litterās Latīnās discunt. Magnī discipulī litterās Graecās et linguam Graecam discunt. Lingua Graeca difficilis est.

5 Ecce omnēs litterae Latīnae, quārum numerus est vīgintī trēs, ab A ūsque ad Z: A, B, C, D, E, F, G, H, I, K, L, M, N, O, P, Q, R, S, T, V, X, Y, Z. Litterae sunt aut vōcālēs aut cōnsonantēs: vōcālēs sunt A, E, I, O, V, Y; cēterae sunt cōnsonantēs. (Etiam I et V cōnsonantēs sunt in
10 vocābulīs IAM, VEL, VOS, QVAM, cēt.)

Litterae Y et Z in vocābulīs Graecīs modo reperiuntur (ut in hōc vocābulō *zephyrus*, id est nōmen ventī quī ab occidente flat). Y et Z igitur litterae rārae sunt in linguā Latīnā, in linguā Graecā frequentēs. K littera, quae frequēns est in linguā Graecā, littera Latīna rārissima est,

litterae dīcuntur

A 'ā'	N 'en'
B 'bē'	O 'ō'
C 'cē'	P 'pē'
D 'dē'	Q 'cū'
E 'ē'	R 'er'
F 'ef'	S 'es'
G 'gē'	T 'tē'
H 'hā'	V 'ū'
I 'ī'	X 'ix'
K 'kā'	Y 'ypsilon'
L 'el'	Z 'zēta'
M 'em'	

(littera) vōcālīs -is f

(littera) cōnsonāns

-antis f

[in hōc librō U u = v vōcālīs (cōnsonāns V v)]

zephyrus -Im

rārus -a -um

frequēns -entis ↔ rārus

Kaesō -ōnis *m*

quae-que syllaba : et
 prima et secunda et
 tertia syllaba
 idem ea-dem idem (< is
 ea id + -dem): *idem* nu-
 merus (*m*), *eadem* littera
 (*f*), *idem* vocābulum (*n*)
 per sē : sōla

facere/fieri (*āct/pass*):
 vōcālis syllabam *facere*
 potest; sine vōcāli syl-
 laba *fieri* nōn potest

iungere ↔ dividere

con-iungere = iungere

uter- ultra- utrum-que,
gen utrius-que

varius -a -um ↔ idem

idem ea-dem idem, *acc*
eun-dem ean-dem idem
 (< *cum- eam-dem*)
erus -ī m = dominus

utraque lingua : lingua
 Graeca et Latīna

quis- quae- quod-que,
acc quem- quam- quod-
que, gen cuius-que
 sic = hōc modō

nam *k* in ūnō vocābulō Latīnō tantum reperitur, id est *kalendae* (itemque in praenōmine *Kaesō*, quod praenōmen Rōmānōrum rārissimum est).

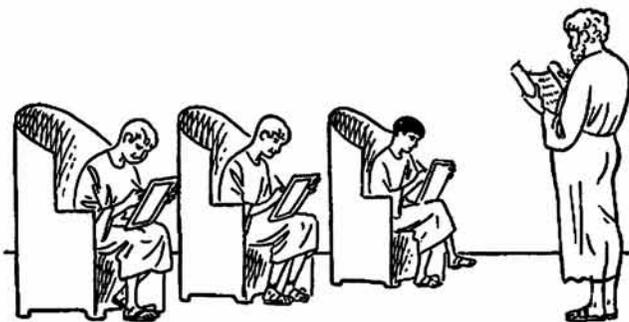
Hoc vocābulum *amīca* quīnque litterās habet et trēs syllabās: *a-mī-ca*. Quaeque syllaba vōcālem habet, ergō 20 numerus syllabārum et vōcālium idem est. In primā et in postrēmā syllabā huius vocābuli eadem vōcālis est: *a*. Vōcālis est littera quae per sē syllabam facere potest, ut *a* syllabam primam facit in vocābulō *amīca*. Sine vōcāli syllaba fieri nōn potest. Cōnsonāns per sē syllabam nōn 25 facit, sed semper cum vōcāli in eādē syllabā iungitur. In exemplō nostrō *m* cum *ī* iungitur in syllabā secundā *mī*, et *c* cum *a* in syllabā tertiā *ca*.

Cum syllabae iunguntur, vocābula fiunt. Cum vocābula coniunguntur, sententiae fiunt. Ecce duae sententiae: *Lingua in ōre inest* et *Lingua Latīna difficilis est*. Vocābulum primū utriusque sententiae idem est, sed hoc idem vocābulum duās rēs variās significat. Item varia vocābula eandem rem vel eundem hominem significāre possunt, ut *ōstium* et *iāmua*, *dominus* et *erus* (sed 35 *erus* est vocābulum multō rārīus quam *dominus*).

Quī litterās nescit legere nōn potest. Magister, quī puerōs legere docet, ipse et librōs Latīnōs et Graecōs legere potest, nam is utramque linguam scit. Quōmodo parvus discipulus hanc sententiam legit: *Mīles Rōmānus 40 fortiter pugnat*? Discipulus quamque litteram cuiusque vocābuli sic legit: "M-I mī, L-E-S les: mī-les, R-O Rō, M-A

mā, Rō-mā-, N-v-s nus: Rō-mā-nus...” Ita quodque vocābulum cuiusque sententiae ā discipulō legitur. (In hāc
 45 sententiā vocābulum *fortiter* novum est, sed quī vocābulum *fortis* scit, hoc vocābulum quoque intellegit, nam mīles fortis est mīles quī fortiter pugnat.)

In lūdō puerī nōn modo legere, sed etiam scrībere discunt. Quisque discipulus in tabulā suā scrībit eās
 50 sententiās quās magister eī dictat. Ita puerī scrībere discunt.

ita = eō modō

intellegere

fortis fortiter: mīles
 fortis fortiter pugnat

discipulī scrībunt
 magistrō dictante

Magister discipulīs imperat: “Prōmite rēgulās vestrās et līneās rēctās dūcite in tabulīs. Tum scrībete hanc sententiam: *Homō oculōs et nāsum habet.*”

55 Quisque puer stilum et rēgulam prōmit et dūcit līneam rēctam in tabulā suā; tum scrībere incipit. Discipulī eandem sententiam nōn eōdem modō, sed variīs modīs scrībunt. Sextus ūnus ex tribus puerīs rēctē scrībit: HOMO OCVLOS ET NASVM HABET. Titus sīc scrībit: HOMO
 60 HOCVLOS ET NASVM HABET. Mārcus vērō sīc: OMO OCLOS ET NASV ABET.

II Magister: “Date mihi tabulās, puerī!”

līnea rēcta

ūnus : sōlus
 trēs tria, *abl* tribus

dare, *imp* dā! date!

quālis -e

Discipulī magistrō tabulās suās dant. Is tabulam cuiusque puerī in manūs sūmit litterāsque eōrum aspici- 65
cit. Quālēs sunt litterae Sextī? Pulchrae sunt. Quālēs
sunt litterae Mārcī et Titī? Litterae eōrum foedae sunt
ac vix legī possunt. Magister suam cuique discipulō
tabulam reddit, primum Sextō, tum Titō, postrēmō
Mārcō, atque “Pulchrē et rēctē scrībīs, Sexte” inquit,
“Facile est tālēs litterās legere. At litterae vestrae, Tite 70
et Mārce, legī nōn possunt! Foedē scrībītis, pigrī disci-
pulī!” Magister Titum et Mārcum sevērē reprehendit.

tālis -e (= quī ita est)

pulcher, *comp* pulchrior,
sup pulcherrimus -a -um

Titus: “Certē pulcherrimae sunt litterae Sextī, sed
meae litterae pulchriōrēs sunt quam Mārcī.”

Magister: “Reddite mihi tabulās, Tite et Mārce!” 75

simul = eōdem tempore

Titus et Mārcus tabulās suās reddunt magistrō, quī
eās simul aspiciat. Magister litterās Titī comparat cum
litterīs Mārcī, et “Litterae vestrae” inquit “aequē foedae
sunt: tū, Tite, neque pulchrius neque foedius scrībīs
quam Mārcus.” 80

Titus: “At certē rēctius scrībō quam Mārcus.”

piger, *comp* pigrior,
sup pigerrimus -a -um

Magister: “Facile est rēctius quam Mārcus scrībēre,
nēmō enim prāvius scrībīt quam ille! Nōn oportet sē
comparāre cum discipulō pigerrimō ac stultissimō!
Comparā tē cum Sextō, quī rēctissimē et pulcherrimē 85
scrībīt.” Tum sē vertēns ad Mārcum: “Tū nōn modo
foedissimē, sed etiam prāvissimē scrībīs, Mārce! Nescīs
Latīnē scrībēre! Puer pigerrimus es atque stultissimus!”
Iam Mārcus multō sevērius reprehenditur quam Titus.

90 Mārcus (parvā vōce ad Titum): “Magister dicit ‘mē prāvē scribere’: ergō litterās meās legere potest.”

At magister, quī verba Mārcī exaudit, “Litterās tuās turpēs” inquit “legere nōn possum, sed numerāre possum: quattuor litterās deesse cernō. Aspice: in vocābulō
95 prīmō et in vocābulō postrēmō eadem littera H deest.”

Mārcus: “At semper dīcō ‘omō abet’.”

Magister: “Nōn semper idem dīcimus atque scribimus. In vocābulō secundō v deest, in quārtō m. Quid significant haec vocābula turpia *oclos* et *nāsu*? Tālia verba
100 Latīna nōn sunt! Nūllum rēctum est vocābulum praeter ūnum *et*, atque id vocābulum est frequentissimum et facillimum! Quattuor menda in quīnque vocābulīs! Nēmō alter in tam brevī sententiā tot menda facit!”

Magister stilō suō addit litterās quae dēsunt; ita
105 menda corrigit. Tum vērō “Nec solum” inquit “prāvē et turpiter, sed etiam nimis leviter scribis. Hās lineās tenuēs vix cernere possum. Necesse est tē stilum gravius in cēram premere.” (Discipulī in cērā scribunt, nam tabulae eōrum cērā operiuntur. Cēra est māteria mollis
110 quam apēs, bēstiōlae industriae, faciunt.)

Mārcus: “Stilum graviter premō, sed cēra nimis dūra est. Aliam tabulam dā mihi! Haec cēra prope tam dūra est quam ferrum.” (Ferrum est māteria dūra ex quā cultrī, gladiī, stilī aliaeque rēs multae efficiuntur.)

115 Magister Mārcō eandem tabulam reddit et “Cēra tua” inquit “tam mollis est quam Sextī, et facile est eius

ex-audire = audire (quod parvā vōce dicitur)

turpis -e = foedus

de-esse (: ab-esse)
de-est dē-sunt

facilis, *comp* facilior,
sup facillimus -a -um
mendum -ī n: m. facere
= prāvē scribere

ad-dere < ad + dare

corrigerē = rēctum facere

leviter scribere = levī
manū scribere

apis -is f

cēra -ae f

bēstiōla -ae f = parva
bēstia

dūrus -a -um ↔ mollis -e

ferrum -ī n

ef-ficere -iō = facere
(< ex + facere)

deciēs = 10×

-iēs [×]:
 quotiēs? totiēs:
 deciēs = 10×
 noviēs = 9×
 octiēs = 8×
 septiēs = 7×
 sexiēs = 6×
 quīnquiēs = 5×
 quater = 4×
 ter = 3×
 bis = 2×
 semel = 1×

animadvertere = vidēre
 vel audire

semel = 1×

super-esse ↔ de-esse

litterās legere. Sūme tabulam tuam et scrībe H litteram
 deciēs!”

Mārcus deciēs H scrībit: H H H H H H H H H H. Tum III
 magister eum v sexiēs scrībere iubet, et Mārcus, quī 120
 eandem litteram totiēs scrībere nōn vult, v v v v scrībit.
 Quotiēs Mārcus v scrībit? Mārcus, ut piger discipulus,
 quater tantum v scrībit. Deinde magister eum tōtum
 vocābulum NASVM quīnquiēs scrībere iubet, et Mārcus
 scrībit NASVM NASVM NASVM NASV NASV. Mārcus ter 125
 rēctē et bis prāvē scrībit.

Tum Titus, quī duās litterās deesse videt, sīc incipit:
 “Magister! Mārcus bis...” — cum Mārcus stilum dū-
 rum in partem corporis eius mollissimam premit! Titus
 tacet nec finem sententiae facere audet. Magister vērō 130
 hoc nōn animadvertit.

Magister: “Iam tōtam sententiam rēctē scrībe!”

Mārcus interrogat: “Quotiēs?”

Magister breviter respondet: “Semel.”

Mārcus tōtam sententiam iterum ab initiō scrībere 135
 incipit: HOMO HOCVLOS...

Magister: “Quid significat *hocolōs*? Illud vocābulum
 turpe nōn intellegō!”

Mārcus: “Num hīc quoque littera deest?”

Magister: “Immō vērō nōn deest, at superest H litte- 140
 ra! Num tū *hocolōs* dīcis?”

Mārcus, ut puer improbus, magistrō verba sua red-
 dit: “Nōn semper dīcimus idem atque scrībimus!”

Magister: "Tacē, improbe! Dēlē illam litteram!"

145 Mārcus stilum vertit et litteram H dēlet. Simul Titus idem mendum eōdem modō corrigit in suā tabulā, neque vērō magister hoc animadvertit.

Postrēmō Mārcus "Quārē" inquit "nōs scribere docēs, magister? Mihi necesse nōn est scribere posse.

150 Numquam domī scribō."

Magister: "Num pater tuus semper domī est?"

Mārcus: "Nōn semper. Saepe abest pater meus."

Magister: "Cum pater tuus abest, oportet tē epistulās ad eum scribere."

155 Sextus: "Ego frequentēs epistulās ad patrem meum absentem scribō." Sextus puer probus est ac tam im-piger quam apīs.

Mārcus: "Ego ipse nōn scribō, sed Zēnōnī dictō. Zēnō est servus doctus quī et Latīnē et Graecē scit.

160 Idem servus mihi recitāre solet."

Magister calamum et chartam prōmit et ipse scribere incipit; is enim calamō in chartā scribit, nōn stilō in cērā ut discipulī. (Charta ex papyrō efficitur, id est ex altā herbā quae in Aegyptō apud Nīlum flūmen reperitur.

165 Charta et papyrus vocābula Graeca sunt.)

Mārcus magistrum scribere animadvertit eumque interrogat: "Quid tū scribis, magister?"

"Epistulam" inquit ille "ad patrem tuum scribō. Bre-viter scribō 'tē esse discipulum improbum'."

170 Magistrō scribente, Mārcus "Prāvē scribis" inquit,

dēlēre ↔ addere

Zēnō

frequentēs : multās

im-piger = industrius
(↔ piger)

im- (ante p, m, b) = in-

Zēnō -ōnis m

Latīnē scire = linguam
Latīnam scire
idem servus : is quoque
servus

calamus
-i m

charta
-ae f

papyrus -i f

“syllaba *im* superest. Dēlē illam syllabam et scrībe ‘discipulum *probum*!’”

Magister: “Tacē, puer improbissime! Nihil dēleō, immō vērō vocābulum addō: ‘tē discipulum improbum atque *pigrum* esse’ scrībō!” 175

“Scrībe ‘*probum* atque *impigrum*!’” inquit Mārcus, nec vērō haec verba ā magistrō audiuntur.

epistulae (*dat*) addere =
ad epistolam addere

Diodōrus, quī diem epistulae addere vult, discipulōs interrogat: “Quī diēs est hodiē?”

kalendae Iūniae = diēs
prīmus mēnsis Iūniī

Titus: “Hodiē kalendae Iūniae sunt.” 180

mercēs -ēdis *f*

Magister: “Rēctē dīcis. Kalendae sunt hodiē. Ergō date mihi mercēdem!” (Mercēs est pecūnia quam magister quōque mēse ā patribus discipulōrum accipit. Discipulī kalendīs cuiusque mēnsis mercēdem magistrō suō afferre solent.) 185

signāre (epistolam)
= cērā claudere

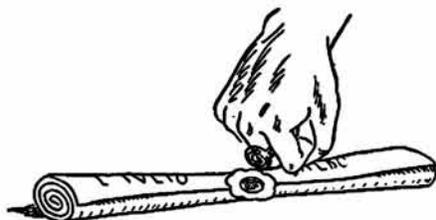
Sextus et Titus statim magistrō mercēdem dant. Mārcus vērō mercēdem sēcum nōn fert. Magister, antequam epistolam signat, pauca verba addit.

“Quid nunc scrībīs?” interrogat Mārcus.

“Scrībō ‘tē mercēdem ad diem nōn afferre’” respon- 190
det magister, atque epistolam signat ānulum suum in cēram imprimēns.

im-primere < in + pre-
mere

magister
epistolam
signat

GRAMMATICA LATINA

Adverbium

- 195 Discipulus *stultus* est quī *stultē* respondet.
Miles fortis est quī *fortiter* pugnat.
'Stultus' et 'fortis' adiectīva sunt. 'Stultē' et 'fortiter' sunt
adverbia.

Adiectīvum: *-us -a -um* (dēcl. I/II). Adverbium: *-ē*.

- 200 Adiectīvum: *-is -e* (dēcl. III). Adverbium: *-iter*.

Exempla:

Sextus *rēctē* et *pulchrē* scribit, Titus et Mārcus *prāvē* et
turpiter scribunt ac *sevērē* reprehenduntur. Magister Latīnē
et Graecē scit. Sōl *clārē* lūcet. Magister *breviter* respondet.

- 205 Puer crassus nōn *leviter*, sed *graviter* cadit.

Certē Titus *rēctius* et *pulchrius* scribit quam Mārcus, nēmō
prāvius aut *turpius* scribit quam ille; Mārcus *prāvissimē* et
turpissimē scribit, Sextus *rēctissimē* et *pulcherrimē*. Nēmō
fortius pugnat quam Rōmānī: Rōmānī *fortissimē* pugnant.

- 210 'Rēctius', 'fortius' est comparātīvūs adverbīi, 'rēctissimē',
'fortissimē' superlātīvus est. Comparātīvus: *-ius*. Superlātī-
vus: *-issimē*.

PENSVM A

Sextus *rēct-* respondet, Mārcus *prāv-* respondet et *sevēr-*
reprehenditur. Nēmō *rēct-* aut *pulchr-* scribit quam Sextus;
is *rēctissim-* et *pulcherrim-* scribit. Lūna plēna *clār-* lūcet,
sed sōl *clār-* lūcet quam lūna et cēterae stēllae; sōl *clārissim-*
lūcet.

Hostēs nōn tam *fort-* pugnant quam Rōmānī. Militēs nos-
trī *fort-* pugnant quam hostēs. Nostrī *fortissim-* pugnant.
Mārcus nimis *lev-* scribit. Magister *brev-* scribit 'Mārcum
improbum esse.'

PENSVM B

Ex XXIII litterīs Latīnīs VI — sunt: A E I O V Y; cēterae sunt —.
Cōnsonāns semper cum vōcālī —. K, Y, Z litterae — sunt in

stultē < *stultus -a -um*
fortiter < *fortis -e*

adverbium *-ī n (adv)*
< *ad + verbum*

-ē
-iter

rēctē
rēctius
rēctissimē

fortiter
fortius
fortissimē

-ius
-issimē

Vocābula nova:

vōcālīs
cōnsonāns
zephyrus
sententia
erus
mendum
cēra
māteria
apis
ferrum
epistula
calamus
charta
papýrus
mercēs
rārus
frequēns
varius
turpis

mollis
 dūrus
 quālis
 tālis
 impiger
 iungere
 coniungere
 significāre
 legere
 intellegere
 scrībere
 dictāre
 comparāre
 exaudīre
 deesse
 addere
 corrigere
 premere
 efficere
 animadvertere
 superesse
 dēlere
 signāre
 imprimere
 idem
 eadem
 idem
 quaeque
 quodque
 sic
 ita
 quotiēs
 totiēs
 semel
 bis
 ter
 quater
 quīnquiēs
 sexiēs
 deciēs
 adverbium

— Latīnā, in linguā Graecā —. Vocābula *ōstium* et *iānuā* — rem significant; *lingua* duās rēs — significat. Magister librōs Latīnōs et Graecōs — potest.

Discipulī hanc — in tabulīs suīs —: *Homō oculōs et nāsūm habet*. Magister tabulam — puerī aspicit, et Sextī et Titī et Mārcī. In tabulā Mārcī IV litterae —. Magister litterās quae dēsunt —; — [= eō modō] magister menda Mārcī —. Tum Mārcus scrībit — [= hōc modō]: HOMO HOCVLOS... Magister: “Ō Mārce! Hīc nōn —, immō — littera H!” Mārcus stilum vertēns H litteram —. Tum magister calamum et — sūmit et — ad patrem Mārcī scrībit.

Cēra est — mollis. Ferrum est māteria —.

PENSVM C

Quot sunt litterae Latīnae?

Estne D vōcālis an cōnsonāns?

Quot syllabās habet vocābulum ‘apis’?

Quōmodo parvus discipulus legit?

Quis discipulus rēctissimē scrībit?

Quālēs sunt litterae quās Titus scrībit?

Quālis discipulus est Mārcus?

Cūr Mārcus nōn HOMO, sed OMO scrībit?

Quotiēs Mārcus litteram H scrībit?

Stilōne in tabulā scrībit magister?

Quid magister scrībit?

Estne facilis grammatica Latīna?

Tūne rēctius scrībis quam Mārcus?